

ÖLÜM VE HATIRLATTIKLARI

Yunus AKKAYA

I- Konunun Plânı

- A- Ölüm Gerçeği, Anlamı ve Mahiyeti
- B- Kur'an-ı Kerimde Ölüm
- C- Hadislerde Ölüm
- D- Ölüm Bir Son Değil; Başlangıçtır
- E- Ölüme Daima Hazırlıklı Olmak Gerekir
- F- Nasıl Bir Ölüm İsteriz?
- G- Ölümün Hatırlattıkları
 - 1-Ölüm Düşüncesi İnsana Dünya Hayatının Fani Olduğunu Öğretir
 - 2-Ölüm Düşüncesi İnsana Zamanın ve Sahip Olduğu Nimetlerin Kıymetini Öğretir
 - 3-Ölüm Düşüncesi İnsanı Terbiye Eder.
 - 4-Ölüm Düşüncesi İnsanın Nefsani Arzular Peşinde Koşmasını Engeller
 - 5-Ölüm Düşüncesi İnsanı Yararlı Davranışlar Yapmaya Sevkeder
 - 6-Ölüm Düşüncesi İnsanın Hayata İbret Gözüyle Bakmasını Sağlar
 - 7-Ölüm Düşüncesi İnsana Hayatının Muhasebesini Yaptırır

II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya ölümün anlam ve mahiyeti üzerinde durularak başlanır.Ölümün her canlı için kaçınılmaz bir gerçek ve yeni bir hayata atılan ilk adım olduğu kısaca izah edilir.Daha sonra konuyla ilgili ayet ve hadislerden örnekler vererek ölümün Kur'an-ı Kerim ve Hadisi Şeriflerde hangi noktalara vurgu yapılarak izah edildiği anlatılır. Ölümün aslında mü'min için bir nimet olduğu, ölüme daima hazırlıklı olmak gerektiği ve güzel bir ölüm için hayatı güzel ve Allah'ın rızasına uygun olarak yaşamak gerektiği hususlarına dikkat çekilir.

Vaazın son bölümünde de ölümden almamız gereken ibretler konusuna girilir ve ölümün hatırlattıkları hususlar kısa kısa izah edilir. Ömrümüzün, sağlığımızın, malımızın, gençliğimizin hepsinin Allah tarafından bize birer emanet olarak verildiği, nefsanî arzular peşinde koşmak yerine salih amellerle ahiret hayatımız için hazırlık yapmamız gerektiği vurgulanır.

III- Konunun Özet Sunumu

Ölüm, hayatın zıddıdır. Bitkilerde üremenin ve solunumun durması, hayvanlarda ve insanlarda duyuların çalışmaz hale gelmesidir. İnsanda, ayrıca düşünme, akletme, hatırlama gibi iç melekelerin fonksiyonlarını yitirmesidir.

İnsan açısından ölüm, ruhun bedendeki tasarrufuna son verip bedenden ayrılması olayına denir. Ölüm, insan varlığı için bir âlemden diğerine intikal etmektir. Bu anlamda ölüm yok olmak değildir. Ruh, bâkîdir, yok olmaz. Her canlı varlık için ölüm kaçınılmaz bir gerçektir. Canlılar doğar, büyür ve ölürlür.

Ölüm, hiçbir zaman, anladığımız şekilde "ölmek" değil; gerçekte "dirilme"dir, hayat bulmadır. Hayatın kaynağını örten maddî perdelerden sıyrıldıktan sonra, insanın gerçeği en çıplak şekliyle tanınmasıdır. Ölmek, geçici bir hayat olan dünyadan göçmekten ibarettir. Dünya hayatında diri olabilenler, ölümle daha bir diriliğe kavuşur ve "sıla"sına kavuşmuş, gurbetten kurtulmuş insanların sevincini yaşar, özlemlerini giderirken, dünyada ölü olanlar ise, ölmekle acı bir dirilmeği tatmakta ve gerçek hayatın ne olduğunu görmektedirler. Bu gerçek hayatta artık yeni bir değişme, yani ölüp yeniden dirilme gibi şeyler söz konusu olmayacaktır.

IV- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُؤَفَّقُونَ أَجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحِرَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

“Her canlı ölümü tadacaktır. Ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı metadan başka bir şey değildir.”¹

1 Al-i İmran, 3/185

Allah'ın hayatı ve ölümü yaratmasının sebebi, Kur'an'da şöyle açıklanır:

“O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.”²

Ölümle ilgili diğer bazı ayetler:

Al-i İmran, 3/145; Lokman, 31/34; Nisa, 4/78; Münafikun, 63/9-11; Bakara, 2/28, 258; Âl-i İmrân, 3/27, 156; En'âm, 6/2, 95; A'râf, 7/158; Tevbe, 9/116; Yûnus, 10/31, 56; Hicr, 15/23; Nahl, 16/70; Hacc, 22/66; Mü'minûn, 23/80; Rûm, 30/19, 27, 40; Mü'min, 40/68; Duhân, 44/8; Câsiye, 45/26; Kaf, 50/43; Necm, 53/44; Vâkıa, 56/60; Hadîd, 57/2

V- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَكْثَرُوْا ذِكْرَ هَادِمِ اللَّذَاتِ

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Lezzetleri yok eden ölümü çok anın."³

عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ قَالَ : كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ . صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَجَاءَهُ رَجُلٌ مِّنَ الْأَنْصَارِ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ . صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . ثُمَّ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَفْضَلُ قَالَ : " أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا " . قَالَ فَأَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَكْيَسُ قَالَ : " أَكْثَرُهُمْ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا وَآحْسَنُهُمْ لِمَا بَعْدَهُ اسْتِعْدَادًا أُولَئِكَ الْأَكْيَاسُ " .

İbn-i Ömer (r.a)'dan rivayet edildiğine göre O şöyle demiştir. Ben Resulullah'la beraber iken Ensar'dan bir adam geldi selam verdi ve Peygamberimiz'e şöyle sordu: Ya Resulallah mü'minlerin hangisi en faziletlisidir? Peygamberimiz: “Ahlakı en güzel olanıdır” dedi. Sonra adam : “Mü'minlerin hangisi en akıllıdır?” dedi Aleyhi's-salâtu ve's-selâm: “Ölümü en çok hatırlayandır ve ölümden sonrası için en iyi hazırlığı yapandır. İşte bunlar en akıllı kimselerdir.” buyurdular.⁴

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سَبْعًا، هَلْ تَنْتَظِرُونَ إِلَّا فَقْرًا مُّسِيًّا، أَوْ غِنًى مُّطْغِيًّا، أَوْ مَرَضًا مُّفْسِدًا، أَوْ هَرَمًا مُّفْنِدًا أَوْ مَوْتًا مُّجْهِزًا أَوْ الدَّجَالَ فَشَرًّا غَائِبٍ يُنْتَظَرُ، أَوْ السَّاعَةَ. فَالسَّاعَةُ أَذْهَى وَأَمَرُّ»

2 Mülk, 67/2

3 Tirmizî, Sünen, Zühd 34/4 (IV;553)

4 İbn Mace, Sünen, Zühd, 34/31 (II;1423)

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Yedi (engelleyici) şey(gelme)den önce iyi işler yapmakta acele ediniz. Yoksa gerçekten siz, unutturan fakirlik, azdıran zenginlik, (her şeyi) bozup perişan eden hastalık, saçma–sapan konuşturan ihtiyarlık, ansızın geliveren ölüm, gelmesi beklenen şeylerin en şerlisi Deccâl, belâsı en müthiş ve en acı olan kıyametten başka bir şey mi beklediğinizi sanıyorsunuz?”⁵

" يَا أَيُّهَا النَّاسُ تُوبُوا إِلَى اللَّهِ قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا وَبَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ قَبْلَ أَنْ تُشْغَلُوا وَصِلُوا
الَّذِي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ رَبِّكُمْ بِكَثْرَةِ ذِكْرِكُمْ لَهُ وَكَثْرَةِ الصَّدَقَةِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ تُرْزَقُوا وَتُنْصَرُوا
وَتُجْبَرُوا

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Ey insanlar! Ölmezden önce Allah’a tevbe edin. (Musîbet, hastalık, yaşlılık gibi) ağır meşgûliyetlere düşmezden önce sâlih ameller işlemede acele edin. Çok zikir ederek, gizli ve açık çok sadaka vererek Allah’a karşı üzerinizdeki borcu ödeyin ki bol rızka, ilâhî yardım ve zafere, halinizin ıslâhına mazhar olasınız”⁶

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «يَتَّبِعُ الْمَيِّتَ ثَلَاثَةٌ: أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَعَمَلُهُ، فَيَرْجِعُ اثْنَانِ
وَيَبْقَى وَاحِدٌ: يَرْجِعُ أَهْلُهُ وَمَالُهُ، وَيَبْقَى عَمَلُهُ»

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Ölüyü (mezara kadar) üç şey takip eder: Ailesi, malı ve ameli. Bunlardan ikisi geri döner, biri bâki kalır: Ailesi ve malı geri döner, ameli kendisiyle bâki kalır."⁷

عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: الْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ، وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ،
وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا، وَتَمَتَّى عَلَى اللَّهِ

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

“Akıllı kişi, nefsine hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Âciz kişi de, nefsini duygularına tâbi kılan ve Allah’tan dileklerde bulunup duran (bunu yeterli gören) dır”⁸

5 Tirmizî, Sünen, Zühd, 34/3 (IV;552)

6 İbn Mace, Sünen, Salat, 2/78 (I;343)

7 Tirmizî, Sünen, Zühd, 34/46 (IV;589)

8 Tirmizî, Sünen, Kıyame, 35/25 (IV;638)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " مَا مِنْ أَحَدٍ يَمُوتُ إِلَّا نَدِمَ " قَالُوا وَمَا نَدَامَتُهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ " إِنْ كَانَ مُحْسِنًا نَدِمَ أَنْ لَا يَكُونَ أَزْدَادَ وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا نَدِمَ أَنْ لَا يَكُونَ نَزَعٌ

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Ölüp de pişman olmayan yoktur; mutlaka herkes nedâmet duyar: Muhsin (İyi yolda) olan hayrını daha çok artırmadığı için pişman olur, nedâmet duyar. Kötü yolda olan da nefsinin kötülükten çekip almadığına pişman olur, nedâmet duyar."⁹

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ : صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ »

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Bir insan ölünce üç kişi hariç herkesin ameli kesilir: Sadaka-i câriye (bırakan) veya istifade edilen bir ilim (bırakan) veya kendine duâ edecek sâlih evlât (bırakan)."¹⁰

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ؛ فَزُورُوهَا. فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمْ الْآخِرَةَ

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Ben sizi kabirleri ziyaretten men etmiştim. Artık onları ziyaret edebilirsiniz. Çünkü onlar size ahireti hatırlatır."¹¹

VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

1. Hak Dini Kur'an Dili, Elmalılı Hamdi Yazır, Azim Y. 1/ 352-355
2. Mefatihul-Gayb (Tefsir-i Kebir), Fahreddin Razi, Akçağ Y. 3/229-235
3. İman ve İslâm Atlası, Necip Fâzıl Kısakürek, Büyük Doğu Y. 331-333
4. İhyâi Ulûmi'd-Din, İmam Gazali, Bedir Y. 4/ 806-833
5. Riyazü's-Salihin ,Nevevi, tercüme ve şerheden M. Yaşar Kandemir, İsmail L. Çakan, Raşit Küçük. İstanbul : Erkam Yayınları, 2001.

9 Tirmizi, Sünen, Zühd, 34/59 (IV;603)

10 Tirmizi, Sünen, Ahkam, 13/36 (III;660)

11 Tirmizi, Sünen, Cenaiz, 8/60 (III;370)